

× Огранка (141,1±2,37 с), Лоу Ганновер × Рута (141,1±8,20 с). У 3-річному віці найкращу жвавість проявили кобили у поєднаннях: Спіді Краун × Бухта (128,3±1,01 с), Лоу Ганновер × Рута (128,5±1,62 с), Вікторі Сонг × Рута (130,9±2,48 с), у 4-річному - Арні Алмахерст × Говоруха (124,2±3,25 с), Ворті Бой × Огранка (125,3±3,00 с), Спіді Краун × Бухта (127,7±0,35 с). Результати аналізу свідчать, що найбільш ефективно з генеалогічними лініями поєднується маточна родина Рути.

Таким чином, проведено комплексну оцінку репродуктивного складу новостворюваної української рисистої породної групи, проаналізовано генеалогічну структуру, виділено найбільш ефективні генеалогічні поєднання та обґрунтовано цільові параметри селекційної роботи для подальшого удосконалення генофонду коней.

Список літератури:

1. Алещенко О.О., Россоха В.І., Тур Г.М. Генетична структура української популяції рисаків за поліморфними системами білків крові. *Науково-технічний бюлетень ІТНААН*. Харків, 2010. № 103. С.105-112.
2. Матеріали до апробації української рисистої породної групи / І. В. Ткачова, О. О. Корнієнко, В. І. Россоха, Г. М. Тур, О. О. Алещенко. Загальна редакція Ткачової І. В., Волкова Д. А. Харків, 2015. 132 с.
3. Програма селекції коней української рисистої породної групи до 2020 року. Ткаченко О. О., Ткачова І. В., Гданська К. В., Россоха В. І., Тур Г. М., Алещенко О. А. (Інститут тваринництва НААН)]; за ред. Н. В. Кудрявської, І. В. Ткачової. Х.: Інститут тваринництва НААН, 2015. 92 с.
4. Thiruvengadan A. K., Kandasamy N., Panneerselvam S. Inheritance of racing performance of trotter horses: an overview. *Livest. Sci.* 2009. № 124. 163-181. doi: 10.1016/j.livsci.2009.01.010.
5. Gorniak W. Impact of the individual characteristics of French trotters on their racing performance. *Turkish J. of Vet. and Animal Sci.* 2020. Vol. 44. P.110-117.
6. Ткачова І. В. Збереження та удосконалення заводських порід коней в умовах обмеженого генофонду. *Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва НААН*. Харків, 2017. № 118. С.180-191.

СЕЛЕКЦІЙНА ОЦІНКА РЕПРОДУКТИВНОГО СКЛАДУ ОРЛОВСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ

Г. О. Фролова,

начальник сектору ідентифікації та реєстрації коней Управління реєстру тварин
Державне підприємство «Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин»

Науковий керівник: І. В. Ткачова, доктор с.-г. наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник відділу селекційно-технологічних досліджень
у дрібному тваринництві та конярстві; tkachova_i@i.ua
Інститут тваринництва НААН України

При створенні найдавнішої рисистої породи коней – орловської рисистої – величезну роль зіграло унікальне маточне поголів'я кращих порід коней того часу (1776 рік) [1, 2]. Відомо, що висока племінна цінність жеребців-плідників забезпечує високу інтенсивність використання перевагу добору них потомства до відтворювального складу [3-5]. В наукових працях, присвячених вивченню еволюції орловської рисистої породи відмічено роль видатних плідників у збереженні життєздатності [6, 7]. Разом тим, процес створення та

удосконалення порід невід'ємний формування структури, як за чоловічими, так за жіночими представниками.

В кожній породі коней кобили, здійснили вплив на еволюцію, не менший за видатних жеребців [8-10]. Зазвичай, видатні кобили стають матерями засновників чоловічих генеалогічних а також родоначальницями маточних родин гнізд. Разом тим відомо, що матері засновників генеалогічних в орловській рисистій породі Воїна, Ветра Барчука маточних родин не заснували. Кобила Лебьодка – мати видатного Ловчого – прабатька генеалогічних Ісполнительного, Піона, Отбоя, Болтика – також не стала засновницею маточної родини, адже мала у приплоді лише жеребчиків. Мати видатного Персіда, батька – 12994 Перкуссія - створила власну маточну родину, але вона зникла на початку сторіччя. Малі, зникаючі родини заснували матері родоначальників Пілота, Пролива, Успеха. навпаки, кобили, що належали до крупних середній маточних родин, дали по одному засновнику генеалогічних – Болтика (мати 10787 родина Дачі), Ісполнительного (мати 11172 Інкубація, родина Брані), Піона (мати 11676 Приданниця, родина Румби). Примітно, що після появи Піона, маточна родина Румби стала суперродиною.

Вплив репродуктивного складу на еволюцію української популяції орловської рисистої породи мало досліджений, тому це питання актуальним важливе практичне значення для подальшого удосконалення.

Мета досліджень полягала у комплексній селекційній оцінці репродуктивного складу, що формує українську популяцію орловської рисистої породи.

Об'єктом досліджень був український масив племінних кобил орловської рисистої породи, облікований на 01.01.2022 року (n=194). Матеріалом для досліджень слугувала база даних, створена за даними первинного племінного обліку. Електронні записи на кожен племінну кобилу включають родовід, проміри тіла, бонітувальні бали, результати іподромних випробувань. Для зручності статистичної обробки традиційно представлену жвависть коней у хвилинах переведено у секунди (наприклад: 2.15,1 хв дорівнює 135,1 с). Науково-методичні підходи базувались на зоотехнічному та генеалогічному масиву коней орловської породи. Усіх дослідних коней розподіляли за походженням на генеалогічні групи батька, матері, маточна родина). Розрахунки здійснювали у середовищі Microsoft Excel.

З усіх кобил репродуктивного складу випробувано на іподромах 75,1 % (145 кобил). Майже чверть племінних кобил (24,9 %) не випробувані, що негативно впливає на селекційний процес. Випробувані кобили за жвавистю на класичну дистанцію 1600 м, цей показник обраний через те, що коні рисистих порід в випробовуються на цю дистанцію, на довші дистанції (2400 м, 3200 м) випробовується значно менша кількість коней – 11,3 % жеребців 3,2 % кобил.

Кобили репродуктивного складу оцінені за показниками промірів тулуба: висотою в холці (ВХ), косою довжиною тулуба (КДТ), обхватом грудей (ОГ), обхватом п'ястка (ОП). Встановлено, що кобили ПСП «Комишанське» значно переважають кобил інших підприємств за усіма показниками промірів (p>0,95), отже можна констатувати, що селекційна стратегія цього господарства

спрямована у правильному русі поєднання високої призової продуктивності із екстер'єрними показниками. Найдрібніші кобили використовуються у Лимарівському кінному заводі і у фізичних осіб.

Аналізуючи комплекс призових та екстер'єрних ознак, спостерігаємо, що у суб'єктах, де кобили найбільш жваві, вони також і найбільш крупні за визначеними промірами тулуба. Встановлено, що між показниками жвавості кобил і промірами тулуба наявні негативні зв'язки низького рівня. Втім, аналізуючи кореляційні зв'язки між рекордною жвавістю і промірами кобил різних суб'єктів племінної справи, встановлено позитивні зв'язки, отже, можна констатувати, що у Дібрівському кінному заводі і в племінному репродукторі ПСП «Комишанське» досягли невисокого, але позитивного селекційного ефекту поєднання основних селекційних ознак коней орловської рисистої породи.

Для визначення впливу іподрому на показники жвавості кобил орловської рисистої породи оцінено середні показники жвавості на різних іподромах України.

Встановлено, що кобили, випробувані на Київському іподромі з високою вірогідністю ($p > 0,95-0,99$) переважали за жвавістю ровесниць, випробуваних на Одеському іподромі, як за рекордною жвавістю, так і за жвавістю, виявленою в усі вікові періоди.

За період селекції з 2001 по 2021 роки орловської рисистої породи виявлено 299 орловських рисаків класу жвавості 2.10 хв і жвавіше, з них 25 коней увійшли в клас 2.05 хв і жвавіше 2 – в клас 2.00 хв і жвавіше. За останні 20 років виявлено більше коней класу 2.10 і 2.05 хв, за попередні роки. Розподілом масиву кобил за градаціями за класами жвавості проаналізовано селекційний потенціал популяції за призовою продуктивністю.

Встановлено, що кобил орловської рисистої породи української популяції класу жвавості 2.05 хв.с жвавіше не виявлено, найжвавіша кобила у сучасному репродуктивному складі – Анталія 2.05,7, сір., 2014 (Афоризм – Артистка) Дібрівського кінного заводу. З усіх випробуваних кобил лише 13,8 % мають високий клас жвавості 2.10 хв.с жвавіше. Серед цих кобил майже половина (45,0 %) продукують у Дібрівському кінному заводі, 35 % – у Запорізькому, 15 (3 кобили) – у ПСП «Комишанське» 1 кобила у приватному підприємстві «Земля Переяславщини». Разом тим, кобил найнижчих класів жвавості (2.40,1 хв.с тихіше) небагато – 4,9 %. Переважна кількість кобил мають класи жвавості 2.10,1-2.15,0 хв.с (31,1 %) 2.15,1-2.20 хв.с (24,1 %).

За аналізом родоводів визначено, що вітчизняна популяція орловської рисистої породи структурована за 8 генеалогічними лініями [7] та 32 маточними родинами [13]. Встановлено, що племінні кобили походять з 10 генеалогічних ліній. Найбільш розвинена за наявністю як жеребців, так кобил – Барчука-Запада (40,6 і 31,4 % відповідно).

Найбільша кількість випробуваних кобил походить з генеалогічних Барчука-Запада Піона. Найвища рекордна жвавість на дистанцію 1600 м притаманна кобилам Воїна ($136,6 \pm 1,75$ с), Барчука ($136,8 \pm 1,25$ с), Ісполнителя ($137,3 \pm 4,19$ с), Болтіка ($137,6 \pm 5,11$ с) та Пілота ($137,7 \pm 2,44$ с).

Найбільш скоростиглі (найжвавіші у 2-річному кобили у Ісполнительного ($145,7 \pm 3,78$ с), Барчука ($147,3 \pm 1,27$ с), Барчука-Запада ($147,8 \pm 1,45$ с). Коефіцієнти жвавості племінних кобил становлять: рекордної жвавості – 6,97 %, у 2-х років – 6,28 %, 3-х років – 4,69 %, 4-х років – 4,68 %, тобто вивчаємо ознака достатньо консолідована.

У дослідженому масиві кобил зафіксовано 53 генеалогічні поєднання, в обробку включено в яких випробувано не менше трьох кобил.

Найбільш чисельним виявилися внутрішньолінійні поєднання Піон \times Піон (13 кобил), Барчук \times Запад (враховуючи, що відгалуження Запада походить з лінії Барчука) (9 кобил), а також кроси Запад \times Піон (10 кобил) та Запад \times Ісполнительний (9 кобил). За рекордною жвавістю переважали кобили, одержані у кросах Воїн \times Піон ($134,1 \pm 3,07$ с), Ісполнительний \times Запад ($134,6 \pm 3,89$ с), Пілот \times Піон ($134,8 \pm 4,76$ с). Таким чином, ці поєднання є найбільш ефективними у підборах батьківських пар для отримання найжвавіших кобил у репродуктивний склад.

Список літератури:

1. Гопка Б. М., Скоцик В. Є., Зламанюк Л. М. Сучасне і майбутнє орловського рисака. *Науковий вісник НУБіП. Серія «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»*. Вип. 114. 2018. С. 99–107.
2. Гопка Б. М., Скоцик В. Є. Генеалогія орловських рисаків класу 2.05. К: Випол, 2018. С. 400.
3. Ларіна Н. О. Поєднуваність ліній в орловській рисистій породі коней. *Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва НААН*. Харків, 2006. № 92. С. 54–57.
4. Гопка Б. М., Ткачук В. М. Жвавість і скороспілість орловських рисаків. *Сучасний стан та перспективи розвитку аграрного сектору України: Зб. наукових праць*. Ньжин, 2018. № 10. С. 32–37.
5. Глушак І. І. Характеристика жеребців-плідників орловської породи за генотипом та роботоздатністю. *Мат. II Всеукр. наук.-практ. конф. «Годівля коней. Сучасний стан галузі. Проблеми та перспективи»* (Дніпропетровськ, 10-11 березня 2005 р.). ДДАУ-ІТ НААН, 2005. С. 87-93.
6. Соболев О. М. Использование генетических показателей резвости лошадей орловской рисистой породы в племенной работе: дис... канд. с.-х. наук: 06.02.01 / О. М. Соболев. Х., 1993. 190 с.
7. Ткачова І. В., Фролова Г. О. Генеалогічні лінії в орловській рисистій породі української частини популяції. *Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва НААН*. Харків, 2020. № 123. С. 184-193. DOI 10.32900/2312-8402-2020-123-184-193/
8. Буренко А. В. Ефективність підборів батьківських пар при отриманні орловських рисаків класу 2.05 і жвавіше за комплексом селекційних ознак. *Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва НААН*. Харків, 2019. № 122. С. 60-73.
9. Скоцик В. Є. Селекційно-генетичні фактори формування високої жвавості коней рисистої породи: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. с.-х. наук: 06.02.01 «Розведення та селекція тварин». / В. Є. Скоцик. К., 1998. 23 с.
10. Буренко А. В. Інбридинг у родовах орловських рисаків класу 2.05. *Таврійський науковий вісник*. № 100. Т. 1. С. 141-149.